

SELETUSKIRI

Haridus- ja teadusministri 5. augusti 2015. a käskkirja nr 316 „Toetuste andmise tingimuste kehtestamine tegevuste „Praktikasüsteemi arendamine kutse- ja kõrghariduses sh õpetajakoolituse koolituspraktika“ ja „Kutsehariduse maine tõstmine, töökohapõhise õppe laiendamine“ elluviimiseks“ muutmise eelnõu juurde

1. SISSEJUHATUS JA EELNÕU EESMÄRK

Käskkirja eelnõuga (edaspidi eelnõu) muudetakse haridus- ja teadusministri 5. augusti 2015. a käskkirja nr 316 „Toetuste andmise tingimuste kehtestamine tegevuste „Praktikasüsteemi arendamine kutse- ja kõrghariduses sh õpetajakoolituse koolituspraktika“ ja „Kutsehariduse maine tõstmine, töökohapõhise õppe laiendamine“.

Eelnõu abil viiakse ellu „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020” prioriteetse suuna nr. 1 “Ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul” EL vahendite kasutamise eesmärgi nr. 5 “Õpe kutse- ja kõrghariduses on suuremas vastavuses tööturu vajadustega ning toetab ettevõtlikkust” meetme “Õppe seostamine tööturu vajadustega” tegevuste „Praktikasüsteemi arendamine kutse- ja kõrghariduses sh õpetajakoolituse koolituspraktika“, „Kutsehariduse maine tõstmine, töökohapõhise õppe laiendamine“ ja „Keeleõppetegevused edukamaks toimetulekuks tööturul“ eesmärkide elluviimiseks ja tulemuste saavutamiseks.

Käskkiri kehtestatakse perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse (edaspidi STS) § 16 lõike 1 alusel.

Käskkirja muutmise eesmärgiks on täiendada tegevuse nr 1.5.6 „Keeleõppetegevused edukamaks toimetulekuks tööturul“ lisamine toetamiseks kutsehariduse ja kõrghariduse õppurite keeleõpet et tagada nende parem toimetulek tööturul. Teise muudatusena lisatakse programmi partner, kelle leidmiseks viidi läbi konkurss ning kes aitab ellu viia tegevusi praktika ja töökohapõhise õppe tähtsustamiseks.

Käskkirja ja seletuskirja eelnõu koostasid Haridus- ja Teadusministeeriumi kutsehariduse osakonna peaekspert Karin Ruul (735 4099, karin.ruul@hm.ee), peaekspert Meeli Murasov (meeli.murasov@hm.ee), nõunik Rita Siilivask (rita.siilivask@hm.ee); kõrghariduse osakonna asejuhataja Sigrid Vaher (735 0263, sigrid.vaher@hm.ee), peaekspert Tiina Laidvee (tiina.laidvee@hm.ee) ja Janne Pukk (janne.pukk@hm.ee); keeleosakonna juhataja Piret Kärtner (piret.kartner@hm.ee) ja asejuhataja Riina Koolmeister (riina.koolmeister@hm.ee); tõukefondide osakonna rakendusjuht Reelika Luhtaru (735 0279, reelika.luhtaru@hm.ee) ja peaekspert Pirkko Kulanurm (pirkko.kulanurm@hm.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

1. Eelnõu punkti 1 alapunktiga 1 muudetakse seoses uue tegevuse („Keeleõppetegevused edukamaks toimetulekuks tööturul“) lisandumisega käskkirja pealkirja ja sõnastatakse uus pealkiri järgnevalt: „Toetuste andmise tingimuste kehtestamine tegevuste „Praktikasüsteemi arendamine kutse- ja kõrghariduses sh õpetajakoolituse koolipraktika“, „Kutsehariduse maine tõstmine, õpipoisiõppe laiendamine“ ja „Keeleõppetegevused edukamaks toimetulekuks tööturul“ elluviimiseks.“
2. Eelnõu punkti 2 alapunktiga 2 muudetakse seoses uue tegevuse „Keeleõppetegevused edukamaks toimetulekuks tööturul“ lisamisega käskkirja punkti 1 järgnevalt: “1. Kehtestan toetuse andmise tingimused prioriteetse suuna nr 1 alaeesmärgi nr 5 meetme „Õppe seostamine tööturu vajadustega“ tegevuste „Praktikasüsteemi arendamine kutse- ja kõrghariduses sh õpetajakoolituse koolipraktika“, „Kutsehariduse maine tõstmine, õpipoisiõppe laiendamine“ ja „Keeleõppetegevused edukamaks toimetulekuks tööturul“ elluviimiseks (lisatud)”.

3. Eelnõu punkti 1 alapunktiga 3 muudetakse eelnõu lisa 1 ning kehtestatakse see tervikuna uues sõnastuses. Lisas 1 tehakse alljärgnevad muudatused:
- 3.1. muudetakse lisa 1 pealkirja seoses uue tegevuse „Keeleõppetegevused edukamaks toimetulekuks tööturul“ lisamisega. Uus pealkiri on „Tegevuste „Praktikasüsteemi arendamine kutse- ja kõrghariduses sh õpetajakoolituse koolipraktika“, „Kutsehariduse maine tõstmine, õpipoisiõppe laiendamine“ ja „Keeleõppetegevused edukamaks toimetulekuks tööturul“ (edaspidi PRÕM) toetuse andmise tingimused“;
 - 3.2. seoses uue tegevuse lisamisega „Keeleõppetegevused edukamaks toimetulekuks tööturul“ täiendatakse **punktis 1** reguleerimisala;
 - 3.3. **punktis 3** lisatakse toetatava tegevuse 8.2 „Praktilise õppe tähtsustamine“ partneriks Eesti Tööandjate Keskliit. Toetatava tegevuse 8.2 partner valiti avaliku konkursiga, mille tingimused ja kord on kehtestatud Haridus – ja Teadusministeeriumi 5. augustil 2015 kantseri käskkirjaga nr 89. Hindamiskomisjoni ettepanek oli nimetada tegevuse 8.2 partneriks Eesti Tööandjate Keskliit;
 - 3.4. **punktis 4** on lisatud juhtnõukogusse Haridus- ja Teadusministeeriumi keeleosakonna esindaja, seoses uue tegevuse „Keeleõppetegevused edukamaks toimetulekuks tööturul“ lisandumisega;
 - 3.5. **punkti 7** on täiendatud tegevuse „Keeleõppetegevused edukamaks toimetulekuks tööturul“ eesmärgiga. Lisatud eesmärk 7.7 ja tulemused 10.12-10.14 saavutatakse toetatava tegevuse 8.8 kaudu;
 - 3.6. **punkti 8** on lisatud uus toetatav tegevus 8.8 „Täiendav keeleõpe kutse- ja kõrghariduses“. Tööturu vajadustega arvestamiseks tuleb kutse- ja kõrghariduses oluliselt rohkem tähelepanu pöörata võtmepädevuste, sh keelteoskuse arendamisele. Tegevuse 8.8. alategevused toetavad kutse- ja kõrghariduse õppurite akadeemilise ja erialase eesti keele õpet ning võõrkeelte õpet, kutseõppeasutuste juhtide ja personali nõustamist mitmekeelse ja -kultuurilise õpikeskkonnaga toimetulekul. Kuna kutsekeskhariduses on toimumas eestikeelsele õppele üleminek, siis vajavad kutseõppurid täiendavat eesti keele õpet teises keeles õppimiseks. Kool on kohustatud tagama ülemineku eesti õppekeelele kutsekeskhariduse õppekavadel hiljemalt 2020. aasta 1. septembriks. Kutsekeskhariduse õppekava õpilased, kelle õppekeel ei ole eesti keel, peavad õpingute lõpetamiseks sooritama eesti keele teise keelena riigieksami põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §-s 31 ja selle alusel valdkonna eest vastutava ministri määruses kehtestatud korras. Nimetatud riigieksami võib 2013. aastal jõustunud kutseõppeasutuse seaduse § 57 kohaselt asendada kutseeksamiga eesti keeles või erialase lõpueksami sooritamise eesti keeles, tavaliselt juhul kui kutseeksami sooritamine ei ole võimalik.

Samuti vajavad erialakeele õppes keeletuge eesti keelest erineva emakeelega kõrgharidustaseme õppurid.

Üliõpilastele, kes ei valda piisaval tasemel eesti keelt õpingute alustamiseks, on loodud ülikooliseadusega võimalus kuni ühe õppeaasta jooksul õppida süvendatult riigikeelt (nn eelaasta ja seejuures pikeneb õpingute nominaalaeg). Täpsemad riigikeele õppimise tingimused ja kord on reguleeritud haridus- ja teadusministri 21.12.2012. a määrusega nr 40 „Kõrghariduse omandamisel süvendatult riigikeele õppimise tingimused ja kord“. Kõrgkoolidega sõlmitud tulemuslepingutes/tulemuskäskkirjades määratakse ülikooli kohustused seoses kõrgharidustaseme õppe läbiviimise ulatusega. Muude kohustuste hulgas võimaldab õppeasutus eestikeelsel õppekaval õppival üliõpilasel, kelle emakeel ei ole eesti keel, riigikeele süvaõpet kuni ühe aasta piires, arvestades õppekava vastuvõtutingimusi ja eesti keele süvaõppe mooduli kohaselt täitmisele kuuluva õppemahu hulka. Riigikeele süvaõpet finantseeritakse õppeasutustele eraldatava tegevustoetuse

kaudu. Üldjuhul komplekteeritakse riigikeele süvaõppe õpperühmad õppekavade üleselt. Riigikeele süvendatult õppimine tõstab üliõpilase üldist keeleoskuse taset ja aitab neil paremini toime tulla õpingutega ja igapäevaelus. Meetme raames planeeritavad ja õppekava sees läbivalt ellu kutsutud erialase eesti keele lisategevused võimaldavad arendada erialase eesti keele oskust (nt meditsiini- või noorsootöö- või õiguslase) ja luua üliõpilastele paremaid võimalusi praktikale ja tööturule sisenemiseks. Antud tegevuse raames ei rahastata üliõpilaste keeleõpet eelaastal või õppekava raames, mida rahastatakse eraldatava tegevustoetusega. PRÕMst toetamisel eelistatakse erialaainetega integreeritud keeleõpet, mis toimub kõrgharidusõppe esimese astme viimastel aastatel või magistriõppes. Kui kõrghariduses on keeleõppe vajadused suuremad kui eelarve võimalused, piiratakse sihtrühma konkreetsete õppevaldkondade või õppekavagruppidega. Sellisel juhul eelistatakse õpetajakoolituse ja kasvatusteaduse, meditsiini ja tervishoiu ning sisekaitse õppekavagruppide lõpetanuid, kelle erialase eesti keele väga hea oskus on hilisemal tööol vältimatu. Keeleõppe prioriteetid kinnitab PRÕMi juhtnõukogu elluviija ettepanekul.

Lisaks eesti keele õppele tuleb nii kutse- kui ka kõrghariduses senisest enam tähelepanu pöörata täiendavale erialasele võõrkeele õppele. Mitmekeelsus ja keelteoskus toetavad teadmiste ja oskuste omandamist ning aitavad kaasa konkurentsivõimele püsimisele kohalikul tööturul ja toetavad rahvusvahelist mobiilsust. Uuring „Language Rich Europe 2012“ näitas, et Eestis ei ole võõrkeeled kohustuslikud ei bakalaureuse- ega ka magistriõppe õppekavades, seda pakutakse valik- või vabaainena, kuigi kõrgharidusstandardis on keeleoskus eraldi õpiväljundina kajastatud. Keeleõpe toimub tihtipeale erialaõppega integreerituna. 2016. aastal vaadatakse uuringus „Language Rich Europe“ ka teiste ainete õpetajate mobiilsust ja seal on olukord veelgi halvem. Ka kõrghariduse mobiilsusprojektides on õpetajakoolituse üliõpilased kõige vähem mobiilsed. Võõrkeelte vähene oskus on siin üheks takistuseks.

Praxise 2013. a tööandjate uuringu „Kutseharidus ja muutuv tööturg“ andmeil peavad tööandjad kutseõppe lõpetajate puhul tugevuseks õpivalmidust ja soovi areneda, ent nõrkuseks muuhulgas just kehva võõrkeeleoskust.

Täiendav erialase võõrkeele õpe on kõrghariduses suunatud eeskätt (võõrkeele) õpetajaks õppivate ning kutsehariduses teenindusvaldkonna õppurite võõrkeeleoskuse taseme tõstmiseks.

Kutseõppes on võõrkeeleõpe kohustuslik vaid ühes kutseõppeliigis – kutsekeskhariduses. Üldõpingute raames on selles õppeliigis ette nähtud 4,5 EKAPi mahus võõrkeeleõpet. Võõrkeeleõppe mooduli õpiväljundina taotletakse, et õpilane suhtleb õpitavas võõrkeeles argisuhtluses nii kõnes kui kirjas iseseisva keelekasutajana B1 tasemel. Ülejäänud 4,5 EKAPi mahus on võõrkeeleõpe lõimitud erialaõpingutega.

Teiste kutseõppe õppeliikide puhul 2.-5. tasemel ei ole läbivalt kõigis õppekavades erialase võõrkeele õppe kohustust, võõrkeele oskuse nõuded tulevad kutsestandardeid.

EHISe andmeil (10.10.2013) näiteks ei õppinud ühtegi võõrkeelt üle poolte ISCED 3C tasemel õppivaist kutseõppurite. Kutseõppijate vähese mobiilsuse põhjusena on esile toodud samuti vähest võõrkeeleoskust.

Tegevusega püütakse anda tugevat kutseõppijate erialase võõrkeele oskuse paranemisele, ning ESF tegevuste lõppedes analüüsitakse tegevuste tulemuslikkust

ja kaalutakse edasisi samme, sh õppekavades kohustusliku erialase võõrkeele laiemat sätestamist.

Kõrgharidusstandardi lisa 1 sõnastab õpiväljundid võõrkeelte osas järgmiselt: Bakalaureusekraadi ja rakenduskõrgharidusõppe diplomi saamiseks peab üliõpilane „olema oma õppekeeles ja vähemalt ühes võõrkeeles võimeline erialaga seonduvaid probleeme suuliselt ja kirjalikult selgitama ning erialastes aruteludes osalema.“

Magistrikraadi saamiseks peab üliõpilane: „olema oma õppekeeles ja oma erialal olulises võõrkeeles võimeline erialaga seonduvaid probleeme, järeldusi ja nende aluseks olevaid teooriaid suuliselt ja kirjalikult esitama ja argumenteerima ning osalema nii erialaspetsialistide kui ka erialaväliste inimeste sellekohastes aruteludes.“

Näiteks oli Eesti 2010/2011 aastal Eurydice'i andmeil võõrkeeleõpetajate mobiilsuse osas viimasel kohal, kursustel sihtkeelt kõnelevates maades on käinud ainult 11% tegevõpetajatest. See on üheks põhjuseks, miks võõrkeeleõpetajatele tuleb pakkuda lisategevusi parema võõrkeeleoskuse saavutamiseks.

Tegevusega soovitakse anda tuge üliõpilaste erialase võõrkeele oskuse paranemisele. ESF tegevuste lõppedes analüüsitakse tehtud tegevusi ning sellest lähtuvalt on võimalik seada kõrgkoolidega sõlmitavatesse tulemuslepingutesse konkreetsed eesmärgid võõrkeeleõppe parendamiseks.

Kutseõppeasutuste mitmekultuurilise õppesüsteemi nõustamise arendamine lubab jätkata senist kutseharidusasutuste juhtide ja personali nõustamist mitmekeelse ja – kultuurilise õpikeskkonnaga toimetulekul. Samas kavandatakse sarnaselt üldhariduse keelekümbluse tegevustele kutseõppe toetamist samadel põhimõtetel, sellega tagatakse õpilase sujuv üleminek ühelt haridustasemelt teisele ning koolist tööellu.

Eelistatuna nähakse tegevuses ette lisatunde ja keeleõppe kursusi, projekte, eesti keele õpet praktilise töö ja praktika käigus eestikeelses keskkonnas, nt eesti õppekeelega kutseõppeasutuses või tunnivälise tegevusena (õpilasvahetused, kultuuriprogrammid, õppekäigud jne) või kombineeritud õppena. Oodatud on mitteformaalne keeleõpe rõhuga erialase keelele ja praktikale keelekeskkonnas. Õppe alguses ja lõpus on õppeasutustel kohustus hinnata õppurite võõrkeele oskust. Õppeasutusel on võimalus taotleda rahastust täiendavaks võõrkeeleõppeks tegevuskavapõhiselt. Tegevuskavas kirjeldatakse minimaalselt ära õppeasutuse senine kogemus, põhjendatakse õppe vajalikkust, meetodeid, korraldust, õppe tulemusel saavutatavat muutust jmt. Täpsemad tegevuskavadele esitatavad nõuded ja hindamiskriteeriumid kehtestab elluviija koos rakendusasutusega.

Tegevuse eelarvestamisel on arvestatud eesti keele täiendava õppe keskmiseks mahuks 120 tundi ja võõrkeele koolituses 50 tundi ning koolituse ühe osaleja keskmiseks tunnihinnaks 5,5 eurot. Nagu kirjeldatud, ei pea tegemist olema standardse koolitusega vaid ka suvekooli, intensiivõppe või personaalse nõustamisega ning antud kalkulatsioonid on eelarve arvestamise aluseks. Keeletegevuse alguses lasub taotlejal kohustus hinnata ära õppuri keeleoskuse tase ning vastav toiming teha ka tegevuse lõppedes, mis tõendab isiku keeleoskuse muutust.

- 3.7. **punkti 10** on lisatud tegevuse „Keeleõppetegevused edukamaks toimetulekuks tööturul“ tulemused. Tegevuse tulemusel paraneb õppijate eesti keele kui teise keele oskus ning erialaste võõrkeelte oskus, kutsekoolides on tagatud muukeelsete õpilaste, k.a. uusimmigrantide parem toimetulek, õpetajate ja õpilaste suurem rahulolu ning õpitulemused on paranenud.

- 3.8. **punkt 11** on lisatud tegevuse „Keeleõppetegevused edukamaks toimetulekuks tööturul“ tulemusnäitajad ja toetatava tegevuse 8.8 „Täiendav keeleõpe kutse- ja kõrghariduses“ väljundnäitajad.
Tegevuse „Keeleõppe tegevused edukamaks toimetulekuks tööturul“ tulemusnäitajaks on tegevustes osalejate arv. Aastaks 2018 nähakse ette, et keeleõppe koolitustel osaleb 1800 õppurit. Kaugemas perspektiivis, aastaks 2020 osaleb kokku 3000 õppurit.
Väljundnäitajate 8.1 Õppurite arv, kes osalevad täiendavas eesti keele õppes ja 8.2 Õppurite arv, kes osalevad täiendavas võõrkeele õppes osalejaks loetakse õppureid, kes on vähemalt 60% keeleõppes läbinud.
- 3.9. **punkti 12** on täiendatud järgnevalt:
3.9.1 lisatud on toetava tegevuse 8.8 „Täiendav keeleõpe kutse ja kõrghariduses“ eelarve. Toetava tegevuse eelarve on 1 158 000.
3.9.2 suurendatud on toetavate tegevuste 8.2, 8.5 ja 8.7 otsest personalikulu ja sellega seoses suurenevad ka kaudsed kulud. Toetatavate tegevuste eelarve on jäänud samaks.
- 3.10. **punkti 13** on täiendatud ja lisatud tegevuse 8.8 raames tehtavate keeleõppe ettevalmistamise ja läbiviimisega seotud kulud kuludokumentide alusel.
- 3.11. **punkti 16.1.2** on lisatud tegevuse 8.8 puhul andmekorje kohustus.
- 3.12. **punkti 17** on lisatud tegevuse 8.8 keeleõppe koolituste andmekorje kohustus.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele. Käesoleva eelnõu aluseks on perioodi 2014–2020 STS ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava ELi õigusega.

5. Tegevuse mõjud. Tegevuse mõju kirjeldamisel läbivatele teemadele on lähtunud Vabariigi Valitsuse 15. detsembri 2014. a korraldusest nr 557 „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse meetmete nimekirja kinnitamine“.

Eelnõu mõju olulisemaks valdkonnaks on sotsiaalne mõju, rakendamise mõjutatakse muukeelsete noorte konkurentsivõimet tööturul ja edasiõppimises, tööhõivet, töötust, mitteaktiivsust jne, samuti inimeste ja inimrühmade võrdsust ja seda, et kedagi ei diskrimineeritaks keele alusel, rahvusvähemuste lõimumist parema eesti keele tõttu. Eestikeelsele õppele üleminek kutsekeskhariduses mõjutab kutseõppeasutuste personali (õpetajatele esitatavad tingimused) ja organisatsiooniga seonduvat. Kaudne mõju võib olla majandusele – seoses vene emakeelega kutseõppe lõpetajate konkurentsivõime kasvuga, suurema tööhõive ja suurema mobiilsusega tööturul.

Eelnõu mõjutab mitmekülgse keeleoskusega kvalifitseeritud töötajate kättesaadavust.

Käskkirja rakendamiseks vajalikud vahendid on ette nähtud kooskõlas Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavale 2014-2020.

6. Käskkirja jõustumine. Käskkiri jõustub tagasiulatuvalt 1. septembrist 2015.

7. Eelnõu kooskõlastamine. Eelnõu on EISis esitatud kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Siseministeeriumile ja Riigikantselele. Eelnõu kooskõlastas Rahandusministeerium ja teised asutused vaikimisi. Eelnõu esitatati avamuse avaldamiseks tegevuste rakendusüksusele SA Innove.

Helen Põllo
kutsehariduse osakonna juhataja